

MESILASTE PIDAMINE EESTIS 1924 a.

L'apiculture en Estonie en 1924.

KOKKU SEADNUD H. BRAUER

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO PÖLLUMAJANDUSE OSAKONNA
MESINDUSKORRESPONDENTIDE TEADETE JÄRELE.

TALLINN

SISUKORD.

	Lhk.
1. Sissejuhatuseks	1
2. Mesitarude arv 1910, 1919, 1920 ja 1924 a.	2
3. Korrespondentide mesilad	4
4. Mesilaste ületalve (1923—24) pidamine	4
5. Mesilaste suvine pidamine	7
6. Mee- ja vahasaak	13

TABLE DES MATIÈRES.

	Page.
1. <i>Introduction</i>	1
2. <i>Nombre des ruches en 1910, 1919, 1920 et 1924</i>	2
3. <i>Apiculture chez les correspondants</i>	4
4. <i>Apiculture pendant l'hiver de 1923—1924.</i>	4
5. <i>Apiculture pendant l'été de 1924.</i>	7
6. <i>Production de miel et de cire</i>	13

2.

A 5195.

V1548287x

1. Sissejuhatuseks.

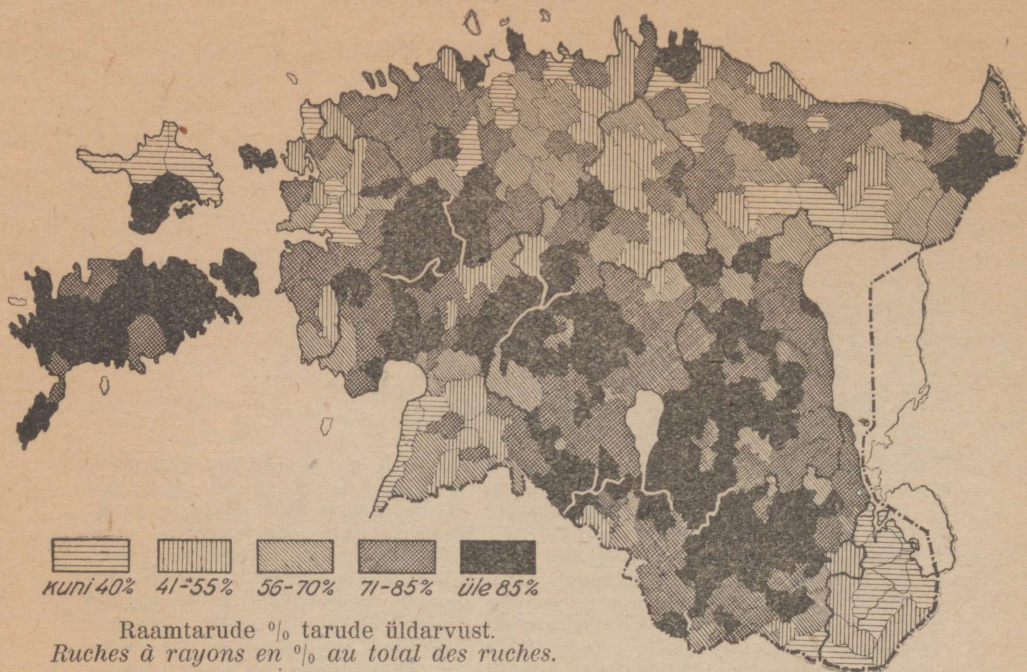
Mesilaste pidamine oli eestlaste juures juba vanal ajal levinud. Teatavasti oli tal tolmajal suur majandusline tähtsus, sest mett ei tarvitatud mitte üksnes toiduks, vaid samuti vahetusaineiks. Ka vaha tähtsus tõusis ristiusuajal, mil tast kirikuküünlaid valmistama hakati. Alles uuemal ajal, kui suhkur odava hinnaga turule ilmus, kaotas mesilaste pidamine endise tähtsuse, kuid majapidamise kõrvalharuna leiab ta siiski ka praegu kaunis laialt poolehoidu.

Mesilaste pidamise kohta, kahjuks, puudusid senini pea täiesti statistilised andmed, mille põhjal oleks võimalik olnud tema seisukorra ja arenemise üle otsustada. Et sellest puudusest üle saada, asus Riigi Statistika Keskbüroo põllumajandusosakond muude põllumajanduslike statistika harude kõrval ka mesinduse statistikat korraldama. Selles mõttes sai 1924 a. valla-valitsuste kaudu, ühes koduloomade üleskirjutamisega, üles kirjutatud ka valla piirides asuvate mesitarude arv. Muude mesinduse andmete saamiseks korraldati tegelikkudest mesinikkudest erikorrespondentvõrk. Korrespondentidelt saadi ankeedi abil teateid mesilaste pidamise tingimuste kohta 1923—24 a. talvel, järgneval kevadel ning suvel ja 1924 a. saagi kohta. Sellejuures vaatlemise all olid ainult mesinikkude-korrespondentide mesilad. Ankeet oli jaotatud kahte ossa, millest esimene sisaldab küsimusi mesilaste ületalvepidamise ja kevadiste tingimuste kohta ja saadeti täidetult Statistika Keskbüroole tagasi 1 juuliks. Teine ankeedi osa sisaldas küsimusi mesilaste suviste tingimuste, siis saagi kohta, ja saadeti Keskbüroole tagasi 1 novembriks. Ankeedi peale saatsid teateid 634 mesinikku, kes maakondade järele jaotusid järgmiselt: Viru—63, Järva—38, Harju—55, Lääne—54, Saare—48, Pärnu—79, Viljandi—64, Tartu—132, Valga—24, Võru—69 ja Petseri—8.

Vallavalitsustelt ja korrespondentidelt saadud andmete põhjal ongi järgneval ülevaade kokku seatud, mis peaks pakkuma, eriti korrespondentvõrgu andmed, kaunis palju värsket ja huvitavat materjali kodumaa mesilaste pidamise seisukorra üle.

Arusaamatuste ärahoidmiseks olgu juure lisatud, et järgneval ülevaade kannab iga-aastase statistika iseloomu ja sellepärast on täitsa välja jäetud nii mõnedki mesilaste pidamise puutuvad tähtsad küsimused, eriti tehnilisel alal. Neid küsimusi on kavatsetud edaspidi käsitada, kui mesilaste pidamise kohta teostatakse põhjalikum eriuurimine.

10822

MESILASTE PIDAMINE EESTIS 1924 a.

L'apiculture en Estonie en 1924.

2. Mesitarude arv 1910, Kui palju oli mesinikke ja nendel mesitarusid varematal aegadel 1919, 1920 ja 1924 a. praegusel Eesti pinnal, selle kohta puuduvad igasugused statistilised andmed. XIX aastasaja lõpul kogus toleaeagne statistikakomitee küll juba andmeid külvipindade ja loomade kohta, kuid mesilased ei leidnud tähelepanu. Meie kasutada on alles uuema aja andmed. Nimelt leiduvad vene statistika aastaraamatus ¹⁾ andmed mesitarude ja mesinikkude arvu kohta Eesti ja Liivi kubermangus 1910 a. Andmed ei ole kahjuks mitte antud maakondade järele, vaid ainult kubermangu kokkuvõttena, mille tõttu võimalus puudub väljaarvamiseks, kui palju oli tookord mesitarusid praeguse Eesti piirides.

Nimetatud andmete põhjal oli 1910 a. endises Eesti kubermangus 1864 mesilast, neist 106 (5,7%) mõisates ja 1758 (94,3%) taludes, kokku 8673 mesitaruga, millest 819 (9,4%) mõisates ja 7854 (90,6%) taludes.

Endises Liivi kubermangus oli 7406 mesilast, millest 1765 (23,7%) mõisates ja 5650 (76,3%) taludes, 29797 mesitaruga, millest 7640 (25,6%) mõisates, 22157 (74,4%) taludes. Pakktarude arv oli Eesti kub. 39,7%, Liivi kub. 26,6%. Ühe mesila kohta tuli Eesti kub. mõisates keskm. 7,7, taludes 4,5 taru, Liivi kub. mõisates 4,3, taludes 3,9 taru. Seega olid P.-Eesti mesilad L.-Eesti mesilatest suuremad. Paistab silma, et mesindus suuremal määral taludes aset oli leidnud, mõisates aga võrdlemisi vähem.

Järgmistena on meie kasutada 1919 ja 1920 a. Põllutööministeeriumi poolt kogutud andmed mesitarude arvu kohta (ilma Petseri mk.).

Mesitarude arv 1919 ja 1920 a. ²⁾

	Viru	Järva	Harju	Lääne	Saare	Pärnu	Viljandi	Tartu	Võru	Kokku
1919	2 113	1 173	2 212	1 313	754	1 933	2 814	3 726	1 872	17 910
1920	1 381	1 140	1 800	1 145	841	1 430	2 104	3 168	1 564	14 573

¹⁾ Ежегодник 1910 г.

²⁾ Valga maakond on eraldamata ja kuulub Võru, Tartu ja Viljandi maakonna piiridesse.

Kuna eeltoodud 1910 a. andmed ei käi mitte praeguse Eesti pinna kohta, siis pole võimalik neid täiel määral võrdluseks tarvitada. Kuid endise Eesti kubermangu ulatuse kohta käivate andmete võrdlemine näitab, et mesitarude arv seal võrreldes 1910 a. on vähem 1919 a.—21,5% ja 1920 a.—37,0%. Sarnane mesitarude arvu vähenemine on osalt viimase kahe aasta andmete puudulikkusega seletatav, sest alalistest sõjaaegsetest rekvisitsioonidest tüdinenud inimesed ei annud õiget mesitarude arvu üles. Siiski võis vähenemisele väga palju ka sõda kaasa mõjuda, sest paljud mesinikud pidid sõtta minema ja mesilased ei leidnud tarvilikku hoolt.

1924 a. juulikuu üleskirjutamise põhjal oli valdades 27 904 mesitaru, neist 20 982 raamtaru (75,2%) ja 6 922 pakktaru (ehk 24,8%).

Mesitarude arv 1924 a.
Nombre des ruches en 1924.

	Viru	Järva	Harju	Lääne	Saare	Pärnu	Viljandi	Tartu	Valga	Võru	Petseri	Kokku
Raamtarud— <i>Ruches à rayons</i>	1 711	1 061	2 361	1 327	1 315	2 244	2 577	4 660	945	2 464	317	20 982
Pakktarud— <i>Ruches en bois</i>	981	584	1 126	631	143	751	601	653	209	535	708	6 922
Kokku—Total	2 692	1 645	3 487	1 958	1 458	2 995	3 178	5 313	1 154	2 999	1 025	27 904
Pakktarude % <i>% d. ruches en bois</i>	36,4	35,5	32,3	32,2	9,8	25,1	18,9	12,3	18,1	17,8	69,1	24,8

Kui P.-Eesti maakondade andmeid endise Eesti kubermangu andmetega võrrelda (arvesse võtmata Kose, Naroova ja Skarjatina valda), siis teeb 1910 a. mesitarude arv 91,4% 1924 a. arvust. Sellega on mesitarude üldarv suurenenud, samuti ka mesilate arv (P.-Eestis 1910 a. 1864, 1924 a. 2 435 mesilast), kuna aga keskmine mesitarude arv 1 mesila kohta vähenes (1910 a. P.-Eestis 4,6, 1924 a.—4,0).

Pakktarude % on P.-Eestis üldse suurem, kui L.-Eestis (P.-Eestis 33,9, L.-Eestis 19,9). Võrreldes 1910 aastaga, on pakktarude % kogu Eestis tuntavalt vähenenud, millest järeldada võib, et muude majapidamisharude kõrval ka mesinduse kultuuripind tõusnud on.

Vaadeldes pakktarude ja raamtarude vahekorda üksikutes valdades, saab üksikasjalisema pildi, mille üldjooned järgmised. P.-Eestis ei näita üksikud vallad raamtarude % suhtes ühtlust. Üsna vähe on valdasid, kus raamtarude % tõuseb üle 85. Kõige rohkem leidub neid L.-Harjumaal ja Läänemaal. Suuremal arvul on valdasid, kus 100 mesitaru kohta tuleb 70—80 raamtaru, kuid veel rohkem leidub niisuguseid, kus raamtarude % kõigub 60—70 vahel. Samuti on õige palju valdasid, mille raamtarude % langeb alla 55. Raamtarude % on kõige vähem Kurna, Nabala, Jõeletme, Aaspere, Paasvere, Tudolinna, Iisaku, Rikholdi, Taebla, Martna vallas ja Hiiusaare põhjapoolsetes valdades, kus 100 mesitaru kohta tuleb üle 60 pakktaru. Palju ühtlasemat pilti pakub L.-Eesti. Suurema osa Võru- ja Tartumaa valdades, P.-Viljandimaa läänepoolses osas, Pärnumaal Halliste ümbruses ja P.-Pärnumaal, samuti ka Saaremaal ja Hiiusaare lõunapoolses osas tuleb 100 mesitaru kohta üle 85 raamtaru; kohati puuduvad siin pakktarud täitsa, kohati on nende % minimaalne. Lõuna-Eestis langeb raamtarude % kuni 70 Peipsi järve läänekaldal, Virtsjärvest põhja- ja läänepool asuvates valdades, Lõuna-Valgamaal ja P.-Viljandimaa idapoolel. Alla 70 raamtaru 100 mesitaru kohta tuleb L.-Pärnumaa läänepoolel; raamtarude % langeb alla 40 Riialahe ranniku valdades. Kogu Eesti kohta on aga raamtarude % kõige vähem Petserimaal, kus ta üldse üle 50 ei tõuse, paljudes valdades koguni alla 20 langeb.

Keskmine mesitarude arv 1 mesila, 1000 elaniku ja 10 km² kohta.

	Viru	Järva	Harju	Lääne	Saare	Pärnu	Viljandi	Tartu	Valga	Võru	Petseri	Kesk- miselt
Mesitarude arv 1 mesila kohta	4,2	3,7	4,0	4,1	4,3	3,3	3,5	3,7	3,5	3,0	3,3	3,6
1000 elaniku kohta	23,4	29,8	36,2	27,3	27,1	39,7	47,0	42,2	38,2	38,6	17,4	33,7
10 km ² kohta	3,6	5,5	6,1	4,1	4,9	5,7	7,8	7,6	7,6	7,4	5,4	5,9

Keskmiselt tuleb 1 mesila kohta P.-Eestis 4,0, L.-Eestis 3,4 mesitaru. Üldse keskmiselt 3,6 mesitaru. Mesitarude keskmine arv 1 mesila kohta on kõige suurem Saaremaal (4,3), kõige vähem Võrumaal (3,0). Sellevastu võib mesitarude arvu võrdlemisel elanikkude arvuga tähele panna, et mesitarude arv 1000 elaniku kohta on kõige vähem Petserimaal (17,4), kõigesuurem Viljandimaal (47,0). Üldse tuleb 1000 elaniku kohta keskmiselt 33,7 mesitaru (P.-Eestis 29,3, L.-Eestis 37,0). Mesitarude tihedus (mesitarude arv pinnauksuse kohta) on võrdlemisi väike. 10 km² kohta tuleb keskmiselt 5,9 mesitaru. Kõige harvemalt on mesipered asetatud Viru maakonnas (10 km² kohta keskm. 3,6 mesitaru) kõige tihedamalt Viljandi — (7,8), Tartu — (7,6), Valga — (7,6) ja Võru mk. (7,4).

3. Korrespondentide mesilad. Kuna järgnev ülevaade on kokku seatud korrespondentide teadete põhjal, mis käivad nende oma mesilate kohta, siis on kasulik, kõigepealt, tutvutada korrespondentide mesilate üldarvudega.

Korrespondentidel oli 1924 a. kevadel 579 mesilas kokku 5125 mesitaru, neist 87,5% raamtarusid, 12,1% pakktarusid ja 0,4% õlgtarusid.

Raamtarude juures tehti andmete kogumisel vahet kõrge ja madala raamiga tarude vahel, viimaste hulka arvati ka ruuturaamiga tarud.

Mesitarude arv ja jaotus mesinikkude-korrespondentide mesilates.

	Vi-ru	Jär-va	Harju	Lääne	Saare	Pärnu	Vil-jandi	Tartu	Valga	Võ-ru	Pet-seri	Kok-ku
Mesilate arv	56	36	52	49	46	72	61	124	21	54	8	579
Raamtarud: mad. raam.	137	142	209	152	184	288	226	578	93	226	28	2263
kõrge raam.	202	248	251	185	198	254	227	429	54	175	1	2224
Kokku	339	390	460	337	382	542	453	1007	147	401	29	4487
Pakktarud	81	46	84	145	9	59	20	37	23	61	54	619
Õlgtarud	—	9	7	3	—	—	—	—	—	—	—	19
Üldse	420	445	551	485	391	601	473	1044	170	462	83	5125
Madala raamiga tarude % raamtarude üld- arvust	40,4	36,4	45,4	45,1	48,2	53,1	49,9	57,4	63,3	56,4	96,5	50,4
Pakktarude % tarude üldarvust	19,3	10,3	15,2	30,5	2,3	9,8	4,2	3,5	13,5	13,2	65,1	12,1

Madala raamiga tarude % on L.-Eestis suurem (54,8) kui P.-Eestis (41,9), peale Viljandi- (49,9) ja Saaremaa (48,2), kus korrespondentide mesilates kõrge raamiga tarud väheses ülekaalus on. Üldse riigi kohta on aga korrespondentide mesilates raamtarudest umbes pooled madala raamiga, pooled kõrge raamiga tarud. Pakktarude % on korrespondentide mesilates vähem kui üldse riigi kohta (12,1—24,8), kuid ka siin näitavad andmed, et pakktarude % on Petserimaal kõige suurem, Saaremaal kõige vähem.

Suurem osa korrespondentide, ühtlasi võib arvata ka Eestis peetavatest, mesilastest kuulub omamaa tõmmu või põhjamaa mesilase tõugu. Selle tõu kõrval on paljudel mesinikkudel tarvitusel väljamaa tõugusid, milledest kõige suuremat tähelepanu väärivad kraini tõugu mesilased. Nii ankeedi põhjal korrespondentide mesilastest on: omamaa tõugu 84,0%, kraini tõugu (neist suurem osa omamaa ja kraini segaverelisi) 10,5%, Itaalia segaverelisi 2,3%, Kaukaasia (osalt Kabahtapini) 1,9% ja muud tõugu 1,3%. Viimastest tuleks nimetada Alpi Kärnteni ja Lüneburgi mesilast. Võoraste tõugude poolest kõige rikkamad on Tartu- ja Võrumaa.

4. Mesilaste ületalve Talvine asukoht. Ületalve peeti mesilasi suuremalt osalt väljas (1923—24) pidamine. aias (69,1%), osalt ka hoonetes (30,9%).

Kõige rohkem mesilasi on aias ületalve peetud Võrumaal (93,3%) ja Saaremaal (91,3), kõige vähem Virumaal (34,5%). Aias seisid mesipuud oma süvistel kohtadel lahtiselt (88,6) ehk

kinnikaetult (11,4%). Mesipuude kinnikatmiseks tarvitati õlgi, kuuseoksi jne. Mõnes kohas pandi mesipuud talveks ühtekokku kihti ja kaeti neid ühise kattega kinni. Hoonetes peeti mesilasi väga mitmesugustel kohtadel ületalve. Õige paljud mesinikud pidasid mesilasi ületalve aidas (20,9%), mitmesugustes kinnistes hoonetes ja külmades ruumides (19,9); osa mesinikka paigutas oma mesilasi talveks selleks ehitatud kuuridesse, talvemajadesse, aiamaajakesse (17,4%) ehk lihtsalt mitmesugustesse laudadest ja palkidest ehitatud kuuridesse, küünidesse ja muude kätuste alla (14,9%), kuna mõned pidasid neid talvel pööningul (9%), keldris (7,4%), rehealusel (6%) ja elumaja kõrvalistes ruumides (5%).

Mesilaste talvine asukoht %.

	Asukoht		Mesilased elasid ületalve	
	aias	hoones	rahulikult	rahutult
Viru . . .	34,5	65,5	80,0	20,0
Järva . . .	66,7	33,3	73,0	27,0
Harju . . .	66,0	34,0	81,1	18,9
Lääne . . .	52,0	48,0	70,2	29,8
Saare . . .	91,3	8,7	93,7	6,3
Pärnu . . .	63,6	36,4	83,6	16,4
Viljandi . .	68,8	31,2	86,7	13,3
Tartu . . .	72,9	27,1	83,9	16,1
Valga . . .	89,5	10,5	95,5	5,0
Võru . . .	93,3	6,7	78,5	21,5
Petseri . .	83,3	16,7	71,4	28,6
Kokku	69,1	30,9	82,5	17,5

Rahulikult elasid mesilased ületalve 82,5%, rahutult 17,5% mesinikkude teadete järele. Huvitav on tähele panna, et kõige rahulikumalt on mesilased ületalve elanud väljas aias lahtiselt oma suvisel kohal, nimelt 85,9%, kuna väljas kinnikaetult elas rahulikult ületalve 77,8% ja hoonetes 77,0%. Mis selle põhjuseks arvata, on raske otsustada. Osalt räägib siin ehk kaasa see asjaolu, et hoonetes üldse mesilasi paremini on tähele pandud, mille tõttu ka rohkem rahutusi märgatud. Teisest küljest ei olnud hoonete valik igakord otstarbekohane. Kuigi suurem osa mesinikka tähele pani, et nende mesilased elasid ületalve rahulikult, teatavad nad mitmesugustest vaenlastest ja muudest põhjustest mille all nende mesilased talve jooksul kannatasid. Kõigest 25% mesinikka teatab, et nende mesilased talvel ei millegi all ei kannatanud.

Vaenlastest on kõige rohkem nimetatud hiiri 36,6% ja linde (tihased 28,1 ja rähnid 17,3). Peale hiirte ja lindude on sagedasti nimetatud musti sipelgaid 6,9 ja muid vaenlasi 10,8% (teised linnud, putukad ja rotid). Kuigi hiired tülitasid mesilasi niihästi aias kui ka hoonetes, paistab korrespondentide teadetest, et aias mesilased hiirte all rohkem kannatasid, kuna aitades on mõnes kohas ka rotid mesipuude kallale kipunud.

Nälj ja haigused. Palju kannatasid mesilased nälja (25,1) ja haiguste all (21,0), mis niihästi aeda jäetud kui ka hoonetesse paigutatud mesilasi hävitasid. Haigustest nimetavad mesinikud kõige rohkem kõhutõbe (78,0%), kohati ka mädapojahaigust (18,1) ja muid haigusi (3,9%).

Külm ja niiskus. Peale ülaltoodud põhjuste kannatasid mesilased kohati külma (6,5%) ja niiskuse (6,1%) all. Esimene hävitas mõned aeda jäetud nõrgad pered, kuna viimane hoonetesse paigutatud mesilastele kahju tegi. Hoonetesse pandud mesilaste pered kannatasid mõnikord (elumaja) ka üleliigse soojuse all ja ei leidnud seal alati tarvilikku vaikust.

Ülesloetud põhjused ning vihmase suve tõttu alaväärtuslikuks jäänud mesi mõjusid kaasa, et läinud talvel hulk mesiperesid otsa said.

Perede otsasaamisest teatavad 70,6% vastanud mesinikkudest. Otsasaanute perede arv kõigub üksikutes mesilates väga nähtavalt. Mõned mesinikud teatavad, et nendel suurem osa peresid otsa on saanud, küll nälja, küll haiguste tõttu, kuna teistes mesilates ainult üksikud pered hävinesid—põhjuseks hiired, linnud, külm jne.

Otsasaanud mesiperede % 1923—24 a. talvel.

	Mesilate arv milledes pered otsa saanud		Otsasaanud perede arv				1 mesila kohta on keskmiselt otsa saanud	Otsasaanud perede % sügisest arvust				
	Arv	% üld-arvust	Raamtarud		Pakktarudes	Kokku		Raamtarudes			Pakktarudes	Üldse
			Madala raam.	Kõrge raamiga				Madala raamiga	Kõrge raamiga	Kokku		
Viru	34	60,7	34	47	31	112	3,3	20,1	18,8	19,4	27,6	20,7
Järva	24	66,6	24	10	18	52	1,2	14,5	3,9	8,7	23,1	10,5
Harju	43	82,7	47	73	32	152	3,5	18,4	22,5	19,6	27,6	24,9
Lääne	35	71,4	51	27	39	117	3,3	29,6	12,7	20,3	24,8	19,4
Saare	27	58,7	31	34	14	79	2,9	14,4	14,6	14,5	60,3	16,8
Pärnu	51	70,9	69	73	39	181	3,5	20,3	22,3	21,3	39,3	23,1
Viljandi	45	73,9	47	67	22	136	3,0	17,9	22,8	20,5	52,4	23,5
Tartu	85	68,5	129	109	20	258	3,0	18,5	20,8	19,5	35,1	19,8
Valga	17	80,9	17	17	8	42	2,5	15,4	23,9	18,8	25,8	20,0
Võru	42	77,8	82	49	13	144	3,4	26,5	21,8	24,9	17,6	23,8
Petseri	6	75,0	8	1	25	34	5,6	22,2	50,0	23,7	31,6	29,0
Kokku	409	70,6	539	507	261	1307	3,2	19,8	18,7	19,2	30,6	20,3
%			41,2	38,8	20,0	100						

80,0

Kõige rohkem peresid 1 mesila kohta on otsa saanud Petseri mk. (5,6), kõige vähem Järva mk. (1,2). Samuti on ka sügisel elusolevatest peredest talve jooksul kõigesuurem % otsa saanud Petseri mk. (29,0%), kõige vähem Järva mk. (10,5). Kokku on 409 mesilas otsa saanud 1307 peret, neist 539 (41,2) madala raamiga, 507 (38,8) kõrge raamiga ja 261 (20,0) pakktarudes. 579 mesilas sügisel elusolevast 6432 perest on talve jooksul otsa saanud 20,3% ehk $\frac{1}{5}$ koguarvust. Otsasaamiste % on raamtarudes vähem olnud (19,2) kui pakktarudes (30,6) ja kõrge raamiga tarudes keskmiselt natuke vähem (18,7) kui madala raamiga (19,8). See vahe on aga niivõrd väike et tema põhjal mingisuguseid järeldusi teha ei saa. Küll on aga vahe õige suur raam- ja pakktarude vahel. Võib oletada, et ka Petseri mk. suur mesiperede otsasaamise % sellest tingitud on, et seal suurem osa mesiperesid pakktarudes peetakse, kus mesilasi raske on tähele panna, neid talitada, nende abi anda.

Kui ankeedi läbi kogutud andmed üldistame, siis said kogu Eestis läinud talve jooksul otsa üldse ligi 5664 mesiperet kokku 5664000 mk. väärtuses (kui arvata 1000 mk. pere). Et sarnane suur arv erakorralistest põhjustest tingitud on, selles pole kahtlust. Mesinikkude teadete põhjal tuli perede otsasaamist ette järgmistel põhjustel:

Mesilaste otsasaamise põhjused.

Maakonnad	Nälg	Haigused		Ema otsa saanud	Külm	Hallitus, niiskus	Vaenlased		Nimetamata põhjused
		Kõhutõbi ja rik. toit	Mädapojajam. haig.				Hiired	Linnud ja muud	
Viru	15	4	—	7	4	2	6	1	3
Järva	14	1	1	9	3	3	4	—	3
Harju	21	3	1	10	5	6	5	—	1
Lääne	21	2	—	11	4	4	1	—	1
Saare	10	4	1	11	6	—	2	1	2
Pärnu	28	3	5	7	5	—	5	—	3
Viljandi	30	2	2	4	5	2	2	2	5
Tartu	42	7	—	16	14	5	6	1	8
Valga	9	1	1	3	1	1	2	1	—
Võru	22	6	—	10	8	2	3	—	2
Petseri	4	1	—	—	1	—	1	—	—
Kokku	216	34	11	88	56	25	37	6	28
%	43,1	6,8	2,2	17,5	11,2	5,0	7,4	1,2	5,8

Kõige suurem mesiperede arv hävines nälja tõttu (43,1%).

Seega on läinud aasta vihmane suvi, mis mesilasi toitu kogumast takistas suuremiste hiiglaarvu peapõhjuseks. Kohati olid ka mesinikud ise süüdi, nagu paljud seda otsekohe tunnistavad, sest nad hakkasid mesilastele lisatoitu andma alles siis, kui selleks mõnedele peredele juba hilja oli. Viivituse põhjuseks oli osa mesinikkude teadete põhjal lootus, et nendele võimalus antakse odavamaga mesilaste toiduks tarvilikku suhkrut muretseda. Selles lootuses said nad petetud. Muretsedes liig hilja kallihinnalist suhkrut oma mesilastele, ei saanud nad näljast nõrgaks jäänud peresid enam surmast päästa.

Kaunis suur % mesiperesid (17,5) hävines ema otsasaamise tõttu.

Muudeks perede otsasaamise põhjusteks olid muud haigused (2,2), külm (11,2), hallitus ja niiskus (5,0), hiired (7,4), linnud (1,2), nimetamata põhjused (5,6).

Need põhjused kannavad juba rohkem juhuslikku laadi ja nõuavad igal talvel ohvrid. Kuid hoolsamad mesinikud oskavad küll nende vastu võidelda ja oma mesilasi kaitsta.

Hädatoitu andmine. Kuigi otsasaanud perede arv ülisuur on, oleks ta veelgi palju suurenenud, kui mesinikud ei oleks oma mesilastele abi annud.

Antud hädatoit.

	P e r e d e		A n t u d		1 pere kohta	
	arv	% üldarvust	mett nl.	suhkrut nl.	mett nl.	suhkrut nl.
Viru	191	45,5	188	380	1,0	2,0
Järva	163	36,6	239	1 094	1,5	6,7
Harju	193	35,0	299	524	1,5	2,7
Lääne	175	36,1	93	572	0,5	3,3
Saare	163	41,7	300	418	1,8	2,6
Pärnu	285	47,4	289	782	1,0	2,7
Viljandi	216	45,7	489	509	2,3	2,3
Tartu	469	44,9	862	1 466	1,8	3,1
Valga	68	40,0	155	122	2,3	1,8
Võru	266	57,6	524	1 002	1,9	3,8
Petseri	49	59,0	39	153	0,8	3,1
Kokku	2 238	43,7	3 477	7 022	1,5	3,1
%	—	—	33,1	69,9	—	—

Andmeid saatnud mesinikkudest andsid 75,8% mesilastele kevadel hädatoitu. Üldse on mesinikud-korrespondendid lisatoitu andnud 2 238 perelē, kokku 3 477 nl. mett ja 7 022 nl. suhkrut, see on keskmiselt 1 perele 1,5 nl. mett ja 3,1 nl. suhkrut.

Kõigesuurem % peresid toideti Võru- (57,6%) ja Petserimaal (59,0%), kõige vähem % Harju mk. (35,0). Üldse on P.-Eesti maakondades väiksemale perede %-le hädatoitu antud, kui L.-Eesti maakondades. Kõigerohkem mett lisatoiduna anti Viljandi ja Valga mk. (1 pere kohta keskm. 2,3 nl.), kõigerohkem suhkrut (6,7 nl.) Järva mk.

Kui ankeedi põhjal saadud andmeid üldistame, siis on 1923—24 a. talvel Eestis hädatoitu antud 12 194 mesiperale, kusjuures ära tärvitatud ligi 18 291 nl. mett ja 37 801 nl. suhkrut, kokku 2 111 970 mk. väärtuses (kui arvata 70 mk. nl. mett ja 22 mk. nl. suhkrut).

5. Mesilaste suvine puhastuslennu pidamine.

Puhastuslennu pidamine. Ankeedi abil koguti andmed mesilaste kevadise puhastuslennu aja ja esimese õietolmu leidmise kohta. Nende küsimuste kohta on lahkuminevaid vastuseid saadud. Kuid peale läbitöötamise pakuvad nad siiski teatud huvi.

Kevadine puhastuslennu oli üksikute mesinikkude teatel juba väga vara, nimelt märtsikuu lõpul päiksepaistelisel päeval. Kuid suurem osa korrespondenta nimetab aprillikuu keskpaika, eriti sagedasti on nimetatud 17 aprill. Vähem osa teatab hilisemast puhastuslennu ajast, nimetades eriti palju 1—3 maid.

Mesilaste väljapanek ja puhastuslend.

	Hoonetes ületalve peetud mesilased			Väljas aias ületalve peetud mesilased	
	Vaatluste arv	Väljapaneku aeg	Puhastuslend	Vaatluste arv	Puhastuslend
Viru	35	I. V.	I. V.	15	21. IV.
Järva	15	28. VI.	30. IV.	19	22. "
Harju	18	30. "	1. V.	24	21. "
Lääne	21	24. "	25. IV.	21	19. "
Saare	5	22. "	25. "	39	17. "
Pärnu	25	23. "	25. "	30	17. "
Viljandi	17	23. "	25. "	34	22. "
Tartu	33	22. "	24. "	89	17. "
Valga	2	25. "	25. "	14	17. "
Võru	6	22. "	22. "	50	14. "
Petseri	2	25. "	5. V.	4	5. V.
Kokku ja keskm.	179	26. IV.	27. IV.	339	18. IV.

Paistab silma, et hoonetes ületalve peetud mesilastel puhastuslend palju hiljem oli, kui aias peetutel. Enamasti oli puhastuslend samal päeval kui mesilasi talvekorterist välja pandi. Keskmiselt oli puhastuslend aias ületalve peetud mesilastel 18 aprillil, hoonetes ületalve peetud mesilastel 27 aprillil. Peale puhastuslennu möödus veel 3—4 nädalat ajani, millal mesilased hakkasid õietolmu leidma.

Mesilased hakkasid õietolmu leidma.

	Viru	Järva	Harju	Lääne	Saare	Pärnu	Vilj.	Tartu	Valga	Võru	Petseri	Kokku
Teadete arv . . .	47	33	40	40	40	57	49	110	16	44	6	482
Maikuu päev . . .	8	9	9	9	5	8	8	8	8	7	11	8

Keskmiselt hakkasid mesilased õietolmu leidma 8 mail, P.-Eesti maakondades vähe hiljem kui L.-Eestis ja Saaremaal 3—4 päeva varem kui mannermaal, nimelt keskmiselt 5 mail.

Suvine asukoht. Kogudes andmeid mesilaste suvise asukoha üle, selgus, et mesitarud on enamasti paigutatud viljapuuaeda. Seisukoht on kaitstud 64,8% mesilastes, kas aiaga, puu- ja põõsastega ehk hoonetega; lahtiselt asub 35,2% korrespondentide mesilatest.

Karjamaa. Mesilaste suvine karjamaa oli headuse poolest suuremalt jaolt keskmise.

Mesilaste loomulik karjamaa oli:

	kehv	keskm.	hea
Vaatl. arv	75	398	119
%/o	12,8	67,2	20,0

Karjamaaks oli korrespondentide teadete järele:

	Heinamaa	Karjamaa	Mets	Aed	Põllud			Raba	Nõmm	Soo	Teadete üldarv	Korresp. arv
					Mitmesugused	Valgeristikhein	Tatar					
Teadete arv . . .	181	28	174	60	143	104	40	44	15	27	816	457
%/o	22,2	3,4	21,3	7,4	17,5	12,8	4,9	5,4	1,8	3,3	100	—
Korresp. %/o . . .	39,6	6,1	38,1	13,1	31,3	22,8	8,7	9,6	3,3	5,9	—	—

Tähtsamaks meesaagi allikaks olid seega loomulikud heinamaad ja metsad ning põllud, mille paremateks meetaimedeks olid valge ristikhein ja tatar. Valget ristikheina nimetavad P.-Eestis mesinikud palju harvemini kui L.-Eesti omad; kõige rohkem oli teda külitud Tartu, Viljandi ja Võru maakonnas. Tatart nimetavad ainult L.-Eesti mesinikud. Muudest puu- ja rohutaimedest nimetavad mesinikud eraldi:

Mesiperede arvu liikumine suvel 1924 a.
(Mesinikkude - korrespondentide teadete põhjal)
Mouvement des essaims d'abeilles en été 1924.
(D'après les renseignements des correspondants—apiculteurs).

Maakond Arrondissements	Raamtarud—Ruches à rayons											Pakktarud—Ruches en bois										
	Absoluutarvud Nombres absolus						Suhtarvud ‰‰					Absoluutarv. N. absolus				Suhtarvud ‰‰						
	Mesilate arv Nombre des ruchers																					
	Kevadine perede arv Nombre des essaims au print.	Noorperede arv Nombre des essaims nouv. nat.	Kunstperede arv Nombre des ess. nouv. artific.	Savine perede arv Nombre des essaims en été	Siigisene perede arv Nombre des essaims en automne	Noorperede ‰ perede koguarv. ‰ des essaims nouveau au nombre total des essaims	Kunstperede ‰ noort. pered. ‰ des essaims nouveau artific. au nombre total des ess. nouv.	Siigisene perede ‰ suisset arv. ‰ des essaims d'automne aux essaims d'été	Siigisene per. ‰ kevadisest arv. ‰ des essaims d'automne aux essaims de printemps	Kevadine perede arv Nombre des essaims au print.	Noorperede arv Nombre des essaims nouveau	Savine perede arv Nombre des essaims en été	Siigisene perede arv Nombre des essaims en automne	Noorperede ‰ perede koguarv. ‰ des essaims nouveau au total des essaims	Siigisene perede ‰ suisset arv. ‰ des essaims d'automne aux essaims d'été	Siigisene per. ‰ kevadisest arv. ‰ des essaims d'automne aux essaims de printemps						
Viru	34	177	117	4	298	273	68,4	3,3	91,6	154,2	67	24	91	62	35,8	68,1	92,5					
Järva	17	182	105	1	288	222	58,2	0,9	77,1	122,0	20	7	27	32	35,0	118,6	160,0					
Harju	28	196	114	1	311	266	58,7	0,9	85,5	135,7	50	32	82	67	64,0	81,7	134,0					
Lääne	30	239	107	4	350	302	46,4	3,6	86,3	126,3	129	61	190	128	47,3	67,4	99,2					
Saare	26	207	98	11	316	254	52,6	10,1	80,4	122,7	5	1	6	7	20,0	116,7	140,0					
Pärnu	34	343	117	3	463	361	35,0	2,5	78,0	105,2	19	11	30	22	57,9	73,3	115,7					
Viljandi	33	273	98	1	372	328	36,3	1,0	88,2	120,1	4	1	5	—	25,0	—	—					
Tartu	72	614	226	14	854	788	39,1	5,8	92,3	128,3	11	3	14	14	27,3	100,0	127,3					
Valga	12	109	39	—	148	143	35,9	—	96,6	131,1	8	8	16	8	100,0	50,0	100,0					
Võru	41	277	68	6	351	302	26,7	8,1	86,0	109,0	41	23	64	47	56,1	73,4	114,6					
Petseri	6	23	16	1	40	41	73,9	5,9	102,5	178,2	48	12	60	54	25,0	90,0	112,5					
Kokku	333	2640	1105	46	3791	3280	43,6	4,2	86,5	124,2	402	183	585	441	45,5	75,4	109,7					

	Kokku — Total											Mesiperede müük Vente des essaims d'abeilles				Perede otsasaamine Mort des essaims d'abeilles	
	Absoluutarvud Nombres absolus						Suhtarvud ‰‰					Absoluutarvud N. absolus		Suhtarvud ‰‰		Mesilate arv Nombre des ruchers	Otsasaanud perede arv Nombre des essaims morts
	Mesilate arv Nombre des ruchers																
	Kevadine mesiperede arv Nombre des essaims au print.	Noorperede arv Nombre des essaims nouveau	Kokku suvel Total des essaims en été	Siigisene mesiperede arv Nombre des essaims en autom.	Noorperede ‰ perede koguarv. ‰ des ess. nouv. au total des ess.	Siigisene perede ‰ suisset arv. ‰ des essaims d'automne aux essaims d'été	Siigisene per. ‰ kevadisest arv. ‰ des essaims d'automne aux essaims de printemps	Mesilate arv Nombre des ruchers	Kokku oli mesiperesid Total des essaims	Müüdud perede arv Nombre des essaims vendus	Peresid müüdud mesilate ‰ mesilate lüüarvust ‰ des ruchers out y avait de vente des essaims	Müüdud perede ‰ ‰ des essaims vendus	Mesilate arv Nombre des ruchers	Otsasaanud perede arv Nombre des essaims morts			
Viru	244	145	389	335	59,4	86,1	137,3	8	139	16	23,5	11,5	6	10			
Järva	202	113	315	254	55,9	80,6	125,7	8	157	15	47,0	9,6	1	..			
Harju	246	147	393	333	59,7	84,7	135,4	7	86	18	25,0	20,9	2	2			
Lääne	368	172	540	430	46,7	79,6	116,8	12	263	20	40,0	7,6	1	1			
Saare	212	110	322	261	51,9	81,0	123,1	5	93	12	19,2	12,9	—	—			
Pärnu	362	131	493	383	36,2	77,7	105,3	8	146	10	23,5	6,8	3	6			
Viljandi	277	100	377	328	36,1	87,0	118,4	5	111	6	15,1	5,4	1	1			
Tartu	625	243	868	802	38,9	93,9	128,3	16	269	39	22,2	14,5	3	5			
Valga	117	47	164	151	40,2	92,1	129,0	3	52	9	24,0	17,3	3	9			
Võru	318	97	415	349	30,5	84,1	109,7	9	127	19	21,9	14,9	3	10			
Petseri	71	29	100	95	40,8	95,0	133,3	3	48	5	50,0	10,4	—	—			
Kokku	3042	1334	4376	3721	43,8	85,0	122,3	84	1491	169	25,2	11,3	23	40			

Puudest on kõige rohkem nimetatud pajud ja pärnad, metstaimedest kanarpik. Võrdlemisi vähe nimetatavad mesinikud paakspuud. Saaremaa mesinikud nimetavad kui peameetaime meesikat. Kohati võimaldavad head meesaaki põdumbrohud, iseäranis teljed ehk põltsinep (*Sinapis arvensis*). Peale loomuliku taimestiku on mesilastel harva kasutada eriti nende jaoks külituid karjamaid.

	P u u d										Rohutaimed		
	Pärnad	Vahtrad	Kastanid	Pihlakad	Pajud	Lepad	Paakspuud	Sarapuud	Muud	Ilupõõsad	Kanarpik	Meesikas	Põldumbrohud
Vaatl. arv	53	37	14	6	60	40	29	16	19	8	90	9	19
%	18,8	13,1	5,0	2,1	21,3	14,2	10,3	5,7	6,7	2,8	76,3	7,6	16,1
Korresp. %	11,6	8,1	3,1	1,3	13,1	8,7	6,3	3,5	4,1	1,7	19,7	2,0	4,1

Meesaagi tõstmiseks on kohati külitud.

	Valget ristikheina	Tatart	Muid taimi
Vaatl. arv	19	15	9
%	44,2	34,9	20,9
Korresp. %	4,2	3,3	2,0

Kõige rohkem on külitud valget ristikheina ja tatart, viimast enamasti Tartumaal. Muudest taimedest on üksikud mesinikud külinud: kanepit, meesikat, *Borrago offic.* *Phacelia*, *Reseda odorata* jne.

Üldse on aga nende mesinikkude %, kes mesilaste karjamaad kunstlikult parandavad, väga väike.

Pereheitmine ja juurdekasv. Mesinikkude teadete põhjal oli 1924 a. suvel pereheitmise tung iseäranis elav, nõnda et paljud teda kunstlikult pidid takistama. 100 mesipere kohta saadi suvel keskm. 43,8 noort peret (raamt.—43,6, pakkt.—45,5). Suurem osa nendest saadi loomulikult—kunstperede arv on väike (4,2% raamtarudest saadud peredest).

Tegelikult ei suurenenud aga mesiperede üldarv nii palju. Noored pered ei jäetud kõik iseseisvateks, vaid ühendati osalt vanadega. Samuti said ka paljud vanad pered ühte liidetud, sest eelmisel talvel jäi suur arv peresid haiguste ja nälja tõttu nõrgaks ehk otsekohe eluvõimetuks. Paiguti vähenes suve jooksul perede arv ka otsasaamiste tõttu, kuid sarnaste juhtumiste arv on võrdlemisi väike (6,9% mesilates, 0,9% peredest). Vaatluse all olevates mesilates vähenes perede arv suvel osalt ka mesiperede müügi tõttu. Müümisest teatavad 25,2% mesinikka, kes oma mesiperedest keskmiselt 11,3% ära müüsid. Kõikide nende põhjuste mõjul on perede arvu tegelik juurdekasv keskmiselt 22,3% (raamt.—24,2%, pakkt.—9,7%).

Mesiperede arvu liikumise tabelit vaadeldes, selgub, et raamtarudest saadud noorperede % on P.-Eestis ja Saaremaal suurem kui L.-Eestis, peale Petserimaa, kus sama % kõige suurem Eesti kohta 73,9%. Kunstperede % on kõige suurem Saaremaal (10,1%) ja Võrumaal (8,1). Pakktarude noorperede % on väga mitmekesine. Ta kõigub 20—100% vahel. Ka raam- ja pakktarudest saadud noorperede protsendide vahekorrad ei näita ühtlust: pakktarudest on rohkem noori peresid saadud Harju (64,0), Lääne (47,3), Pärnu (57,9), Valga (100,0), Võru (56,1) mkd., teistes maakondades andsid raamtarud rohkem noori peresid. Keskmiselt on noorte perede % kõige suurem olnud Lääne (59,7) ja Viru mkd. (59,4), kõige vähem Võru mkd. (30,5). Võrreldes P.-Eestit L.-Eestiga, selgub, et P.-Eestis oli noorperede % üldse suurem (keskm. 54,4) kui L.-Eestis (keskm. 38,2).

Mesiperede arvu liikumine oli väga mitmekesine. Suvine perede arv on kõige rohkem vähenenud Pärnu- (77,7) ja Läänemaal (79,6), kõige vähem Petseri- (95,0), Tartu- (93,9) ja Võrumaal (92,1). Üldse on P.-Eestis suvine perede arv rohkem vähenenud, kui L.-Eestis (P.-Eestis 82,6, L.-Eestis 86,5), tähendab, P.-Eestis on saadud noorperedest vähem osa iseseisvateks jäetud kui L.-Eestis ning on rohkem peresid ühtekokku liidetud. Selle peale vaatamata näitab P.-Eesti

suuremat perede juurdekasvu kui L.-Eesti. Nimelt tuleb 100 ületalve elanud pere kohta P.-Eestis 1924 a. sügisel 127,3 peret, L.-Eestis aga 119,5 peret, keskmiselt Eestis 122,3 peret. Keskmisest suurem oli perede juurdekasv Viru- (+15,0), Harju- (+13,1), Petseri- (+11,5), Valga- (+6,7), Tartu- (+6,0), Järva- (+3,4) ja Saaremaal (+0,7), keskmisest vähem Viljandi- (-3,9), Lääne- (-5,5), Võru- (-13,6) ja Pärnumaal (-16,5).

Üldistades ülaltoodud andmeid kogu Eesti kohta, saame ligikaudu järgmise perede juurdekasvu.

	Raamt. sügisene arv	Sügisearvu % kevadisest	Juurdekasv
	20 982	124,2	4 088 peret
Pakkt. „ „	6 922	109,7	612 „
			4 700 peret

Uue ema andmine. Kaunis suurel arvul on mesiperedele antud uusi emasid, suuremalt jaolt vanade otsasaamise ehk teadmata põhjustel kadumise puhul. Oma mesilastele on uusi emasid annud 41,7% teateid saatnud korrespondentidest.

Uue ema andmine.

	Korrespondentide arv			Perede arv			Kasvatatud emade arv	
	Üldarv	Uute emade andmistest teatanud	%	Emasid uuendatud mesinik. perede üldarv	Perede arv, kellele uus ema anti	%	Emadest oli kasvatatud	%
Viru	34	10	29,4	129	25	19,4	6	24,0
Järva	17	5	29,4	73	18	24,6	1	5,5
Harju	28	11	39,3	139	40	28,8	16	40,0
Lääne	30	12	40,0	175	23	13,1	10	43,5
Saare	26	12	46,1	175	38	21,7	16	42,1
Pärnu	34	15	44,1	240	64	26,7	18	28,1
Viljandi	33	13	39,4	132	24	18,2	11	63,6
Tartu	72	39	54,2	484	129	26,6	45	34,9
Valga	12	5	41,7	83	24	28,9	7	29,2
Võru	41	24	58,5	234	74	31,6	26	35,1
Petseri	6	3	50,0	47	16	34,0	8	50,0
Kokku	333	139	41,7	1910	475	24,9	164	34,5

Mesinikud andsid uusi emasid 24,9% peredele; emadest oli keskm. 34,5% kasvatatud. Kõige suurem % mesinikke andis mesilastele uusi emasid Võrumaal. Üldse andis P.-Eestis väiksem % mesinikke (34,9) mesilastele uusi emasid kui L.-Eestis (59,3). Samuti on uusi emasid saanud perede % L.-Eestis suurem (26,5) kui P.-Eestis (20,5). Nimetatud perede % on kõige suurem Võru- ja Petserimaal (31,6, 34,0), kõige vähem Läänemaal (13,1). Kasvatatud emade % on samuti L.-Eestis suurem (35,5) kui P.-Eestis 31,1. Kõige suurem on ta Viljandimaal (63,6), kõige vähem Järvamaal (5,5).

Kunstkärgede tarvitamine. Võrdlemisi vähe on tarvitatud kunstkärgi; kunstkärgede tarvitamisest teatas 70,3% mesinikka kes 100 pere kohta tarvitasid keskmiselt 42,3 nl. kunstkärgi.

Kunstkärgede tarvitamine.

	Viru	Järva	Harju	Lääne	Saare	Pärnu	Viljandi	Tartu	Valga	Võru	Petseri	Kokku
Teadete arv	18	13	26	19	24	25	22	58	13	36	4	258
Perede arv raamtarudes	214	190	254	221	253	305	276	651	153	277	38	2832
Kunstkärgi nl.	65	78	107	119	128	102	118	231	64	157	31	1200
Keskm. 100 raamt. kohta	20,4	41,0	42,1	53,8	50,6	33,4	42,7	35,5	41,3	56,7	81,6	42,3

Kõige rohkem kunstkärgi 100 raamtaru kohta tarvitasid Petserimaa mesinikud (81,6), kelle väike arv (4) aga ei luba neid andmeid üldistada. Järgmisena võib nimetada Võrumaad (56,7 nl.) siis Lääne-(53,8 nl.) ja Saaremaad (50,6 nl.). Kunstkärgi on kõige vähem tarvitatud Virumaal (20,4 nl.).

Vaenlased ja haigused. Peale toodud andmete saadi teateid mesilaste vaenlaste ja haiguste kohta. Esimesed ei sünnitanud silmapaistvat kahju, kuigi mesinikud neid sagedasti tähele panid. Vaenlased olid harilikud sipelgad, vaablased ja herilased, pääsukesed, tihased ja muud linnud, kõrvahargid, mesilaste hundid jne. võrdlemisi palju teatatakse mee vargusest ja sellega ühendatud perede hävitamisest. Kokku on sarnaseid teateid 16 (4,3% mesinikkude üldarvust), kuid silmapaistvamat kahju said mõned mesinikud mesilaste haiguste läbi. Haigusi on tähele pannud 14,2% mesinikke. Juhtumiste sageduse poolest seisab esimesel kohal mädapojahaigus.

Mesilate arv, kus mädapojahaigust tähele pandi.

	Kevadel oli	Sügisel tuli juurde	Kokku
Viru	2	—	2
Järva	6	1	7
Harju	3	2	5
Lääne	1	3	4
Saare	2	—	2
Pärnu	11	6	17
Viljandi	—	—	—
Tartu	2	2	4
Valga	1	—	1
Võru	—	—	—
Petseri	—	—	—
Kokku	28	14	42

Kevadel teatasid mädapojahaigusest 28 mesinikku, kellest osa esimese küsimuslehe peale ei vastanud. Sügisel tagasi saadetud ankeedis tuli veel 14 mesinikku juurde, nõnda et 634 vaatluse all olevates mesilates on 42 mesilas (ehk 6,6%) mädapojahaiged pered. Nendest asub 40,5% Pärnu maakonnas. Mädapojahaigust ei ole tähele pannud Viljandi, Võru ja Petseri maakonna mesinikud-korrespondendid; Valga, Saare ja Viru maakonnas on ainult üksikud juhtumised, üsna harva ka Tartu maakonnas, kuid suurema hädaohuna ilmub mädapojahaigus juba Lääne, Harju ja Järva maakonnas, kuna selle ähvardava taudi keskkohaks on Pärnu maakond, iseäranis Lelle ja Are vald. Mitmed mesinikud, kes sellest taudist teatasid, paluvad valitsuselt kaitsemäärusi, mille põhjal saaksid igalpool abinõud tarvitusale võetud taudi vastu võitlemiseks. Haiguse kohta kirjutab üks mesinik Lääne mkd.: „Minul on väga raske mesilasi pidada. Minu ümbruses on 14 aeda, kus on mesilased paari sammust kuni 3 kilomeetrini, ja mina keskel. Mõnel on üks puu, mõnel 5 puud, ja mädahaigus mürab sees. Mina käin küll neid puhastamas, kes lubab, aga mina üksi ei jõua. See on kõige halvem mood, et need puud, kus mesilased mädahaiguse läbi otsa on saanud, aias peetakse meega; ütlevad, „ah, las' veavad mee ära, küll pärast ise sisse tulevad“. Ja mõnel juhtub see õnn, et tulebki pere väljast sisse, ja kel ei tule, ostab jälle ja saab paar aastat, ja ostab jälle. Üks kiitleb sellega, et tema on oma elu sees 60 peret ostnud“. Teine mesinik (Pärnu mkd., Lelle vallast) teatab: „Et ümbruses mädapojahaigust oli, selle läbi saivad ka terved pered, mis eemalt on toodud, ära hävitatud. Peaks kõvem järelvalve olema, et mädapojahaiged pered saaks kahjutuks tehtud, nii kui Saksamaal, kus palju mesilaste pidamist on, kuuldub olema kõrge trahv nendele, kes tõbised (pered) ära ei hävita“.

Mädapojahaiguse juhtumisi oli järgmiste valdade korrespondentidel-mesinikkudel: Virumaal: Kose, Pada, Skarjatina; Järva maal: Kärü, Koigi, Särevere, Vöhmuta, Väätasa, Liigvalla; Harjumaal: Harku, Vihterpalu, Kloostri, Alavere; Läänemaal: Piirsalu, Velise, Veltsa; Saaremaal: Kogula, Loona; Pärnumaal: Are, Audru, Enge, Kaisma, Uue-Kariste, Karksi, Laiksaare, Lelle, Sauga, Tahkuranna, Tammiste, Tori, Uulu, Vee, Völla; Tartumaal: Härjanurme, Kavilda, Ulila, Valguta; Valgamaal: Holdre.

Muudest haigustest nimetavad mesinikud kõige rohkem maihaigust ja kõhutõbe. Viimane haigus on paiguti esinenud hakkaval kujul (*Nosema apis*). Kuid üldse oli möödunud suvi mesilastele soodne, nõnda et haigused, peale mädapojahaiguse, suurt kahju ei sünnitanud.

6. Mee- ja vaha- Meesaak. Andmed 1924 a. meesaagi kohta on kaunis mitmekesised. Kuna saak. paljud mesinikud teatavad, et nad ainult osa peredelt mett võisid võtta ja seda suuremalt jaolt noorperedele talvetoiduks andsid, teatab osa mesinikke väga heast meesaagist. Kõige viletsam meesaak oli Viljandimaal, parem Saaremaal ja Pärnumaal.

Meesaak 1924 a.

	Viru	Järva	Harju	Lääne	Saare	Pärnu	Viljandi	Tartu	Valga	Võru	Petseri	Kokku
	Mett ei ole võetud %/o.											
Mesilate	2,6	—	3,4	—	—	2,8	15,8	3,6	—	—	—	3,4
Perede	0,4	—	4,1	—	—	2,7	20,8	2,1	—	—	—	3,5
	Alla 5 nl. mett keskm. 1 pere kohta on saadud %/o.											
Mesilate	—	6,2	—	6,2	7,8	11,1	10,5	2,4	14,3	2,5	—	5,1
Perede	—	11,5	—	8,6	10,9	10,0	12,8	1,3	9,7	3,2	—	5,7
	Alla 10 nl. mett keskm. 1 pere kohta on saadud %/o.											
Mesilate	21,0	31,2	17,2	43,7	11,5	22,2	42,1	11,0	35,7	12,5	60,0	22,7
Raamt.	15,4	41,4	5,7	38,0	16,2	23,3	50,5	8,6	37,4	11,8	23,9	21,8
Pakkt.	32,0	88,9	48,1	54,8	—	44,4	50,0	9,1	50,0	27,3	94,6	50,4
Keskm.	18,5	43,7	13,3	43,8	16,2	24,3	50,5	8,6	38,2	13,4	62,7	24,9

Mett üldse pole saanud võtta teadete järele 3,4% mesinikkudest-korrespondentidest. Sarnaseid ei olnud Järva, Lääne, Saare, Valga, Võru ja Petseri mkd. korrespondentide hulgas, kuna kõige rohkem oli neid Viljandimaal. Nimelt teatab seal 15,8% korrespondentidest, et nad mett üldse võtta ei saanud. Mõned vanemad mesinikud ütlevad isegi, et nad nii viletsat meesaaki 20 aasta jooksul pole näinud. Seal, kus meevõtmisest teatatakse, saadi alla 5 nl. keskmiselt ühe kevadise pere kohta 5,1% mesilates (5,4% raamtarudest, 8,3% pakktarudest). Alla 10 nl. keskmiselt ühe kevadise pere kohta saadi 28,7% mesilates (21,8% raamt., 50,4% pakkt.).

Alla 10 nl. mett keskm. 1 kevadise pere kohta saanud mesinikkude % on kõige suurem Petserimaal (60,0), kuid siin oli üldse väga vähe andmeid (5 korresp.), nõnda et saadud keskmine kogu Petserimaa kohta hindamist ei võimalda. Väga suur oli ka nimetatud mesinikkude % Lääne- (43,7), Viljandi- (42,1), Valga- (35,7) ja Järvamaal (31,2). Vahet tehes raam- ja pakktarude vahel, võib tähele panna, et raamtarudest andsid alla 10 nl. umbes 1/5 peredest (21,8), pakktarudest aga pooled (50,4). Arvates kokku mesilate %, milles mett üldse pole võetud ja kus on saadud keskm. alla 10 nl. 1 kevadise pere kohta, saame %/o:

Viru,	Järva,	Harju,	Lääne,	Saare,	Pärnu,	Viljandi,	Tartu,	Valga,	Võru,	Petseri keskm.
23,6	31,2	20,6	43,7	11,5	25,0	57,9	14,6	35,7	12,5	60,0
										26,1

Sarnaste mesilate kõige suuremat % näitavad Viljandi- (57,9) ja Läänemaa (43,7) (arvesse võtmata Petserimaa, mille kohta liig vähe andmeid). Kõige vähem oli nimetatud mesilate % Saare- (11,5) ja Võrumaal (12,5).

Järgneva tabeli kokkuseadmisel on kasutatud 367 korrespondentide-mesinikkude andmeid, kellel kevadel oli 3309, sügisel 4150 mesiperet, millest on saadud kokku 54082 nl. mett. Võrreldes meesaaki kevadise mesiperede arvuga, leiame, et ühe pere kohta on võetud keskmiselt 16,3 nl. mett, keskmine meesaak aga, kui arvesse võtta ka noorperesid, oli 13,0 nl. pere kohta.

Üksikutes maakondades kõigub meesaagi keskmine suurus 1 pere kohta väga tuntuvalt. Keskmine meesaak ühe vanapere kohta oli kõige suurem Saaremaal (22,7), kõige vähem Viljandimaal (5,9 nl.). Keskmisest suuremat meesaaki 1 vanapere kohta saadi Saare- (+6,3), Pärnu- (+4,2), Tartu- (+3,1), Viru- (+1,5) ja Võrumaal (+1,1); Petseri- ja Harjumaal oli meesaak keskmine; alla keskmist oli meesaak Järva- (-0,8), Valga- (-3,4), Lääne- (-4,0) ja Viljandimaal (-10,4). Kui arvesse võtta ka noorperesid, siis väheneb keskmine meesaak,

Meesaak.

(Mesinikkude—korrespondentide mesilates 1924).

Production de miel chez les correspondants—apiculteurs en 1924.

	Mesilaste arv Nombre des ruchers				Kevadine perede arv Nombre des essaims au printemps			Sügisene perede arv Nombre des essaims en automne			Mett on võetud nl. Production de miel (en livres)			Keskm. 1 kevadise pere kohta nl. Prod. moyenne pour 1 essaim de print. (en livres)			Keskm. 1 sügisese pere kohta nl. Prod. moyenne pour 1 essaim d'aut. (en livres)			Keskm. maksimum nl. Maximum moyen (en livres)		Keskm. miinimum nl. Minimum moyen (en livres)		
	Raamt. Ruches à rayons		Pakkt. Ruches en bois		Raamt. Ruches à rayons		Pakkt. Ruches en bois		Raamt. Ruches à rayons		Pakkt. Ruches en bois		Raamt. Ruches à rayons		Pakkt. Ruches en bois		Raamt. Ruches à rayons		Pakkt. Ruches en bois		Raamt. Ruches à rayons		Pakkt. Ruches en bois	
Viru . . .	41	224	56	280	299	92	391	4178	804	4982	18,8	14,3	17,8	14,0	8,7	12,7	52,3	43,3	4,0	5,1				
Järva . .	16	174	9	183	221	23	244	2692	147	2839	15,4	16,3	15,5	12,2	6,4	11,6	34,2	37,5	3,5	7,5				
Harju . .	32	261	54	315	311	68	379	4655	408	5063	17,8	7,6	16,1	15,0	6,0	13,3	54,0	15,0	7,0	7,0				
Lääne . .	32	234	124	358	297	153	450	2922	1126	4048	12,4	9,1	11,3	9,8	7,3	9,0	36,2	60,0	2,7	3,0				
Saare . .	26	210	3	213	309	8	317	4788	40	4828	22,8	13,3	22,7	15,5	5,0	15,2	60,0	40,0	3,7	10,0				
Pärnu . .	37	379	19	398	459	24	483	7986	177	8163	21,1	9,3	20,5	17,4	7,4	16,9	70,0	25,0	1,5	7,0				
Viljandi .	40	327	5	332	350	3	353	1949	—	1949	6,0	—	5,9	5,6	0,0	4,0	53,0	—	1,7	—				
Tartu . .	84	716	11	727	897	16	913	13939	129	14068	19,5	11,7	19,4	15,5	8,1	15,4	62,0	25,0	3,6	10,0				
Valga . .	14	115	8	123	160	9	169	1576	21	1597	13,7	2,6	12,9	7,7	2,3	9,4	32,0	4,0	4,4	3,0				
Võru . . .	40	280	33	313	324	43	367	5085	356	5441	18,2	10,7	17,4	15,7	8,3	14,8	53,3	18,0	4,0	5,0				
Petseri . .	5	30	37	67	39	45	84	806	298	1104	26,8	8,0	16,4	20,6	6,6	13,1	37,3	20,0	6,0	5,0				
Kokku	367	2950	359	3309	3666	484	4150	50576	3506	54082	17,1	9,8	16,3	13,8	7,2	13,0	49,4	25,9	3,8	5,7				

kuid toodud vahekorrad üksikutes maakondades palju ei muutu. Ainult Pärnumaal, kus süvine perede juurdekasv oli võrdlemisi väike, saame kõige suurema keskmise meesaagi (16,9 nl.), mille vastu Saaremaa keskmine meesaak on veidi vähem (15,2 nl.). Tuntav vahe on märgata raam- ja pakktarude meesaagi vahel. Raamtarudest on igalpool paremat saaki saadud kui pakktarudest. Vahe on ligi 50%. Raamtarudest on kõige suuremat keskmist saaki (1 vanapere kohta) saadud Petserimaal (26,3 nl.), pakktarudest Järvamaal (16,3). Keskmiselt on saadud 1 kevadise pere kohta raamtarudest 17,1, pakktarudest 9,8 nl., keskmiselt 1 sügisese pere kohta raamtarudest 13,8, pakktarudest 7,2 nl. mett.

Saadud pildi täienduseks leiame tabelis mesinikkude poolt üles antud kõige suuremad ja kõige vähemad meesaagid keskm. 1 vanapere kohta. Meesaagi maksimum keskm. riigi kohta oli raamtarudes 49,4, pakktarudes 25,9 nl., miinimum raamtarudes 3,8, pakktarudes 5,7 nl. Kõige suuremat meesaaki, keskm. 70 nl. 1 vanapere kohta on saanud üks Pärnu maakonna Tori valla mesinik.

Samuti kui maksimum, langeb ka meesaagi miinimum Pärnu maakonda. Kõige väiksem keskmine meesaak ühe pere kohta oli seal 1,5 nl.

Üldistades ülaltoodud andmeid, kujuneb 1924 a. mee kogusaak Eestis järgmiselt:

Mee kogusaak 1924 a. (valdades).

	Perede arv	Keskm. meesaak 1 pere kohta	Kogusaak nl.
raamtarud . . .	20 982	13,0 nl.	289 552
pakktarud . . .	6 922	7,2 „	49 838
Kokku . . .	339 390		339 390

Talvetoiduks jäetud mesi. Kogudes andmeid mesilastele talvetoiduks jäetud meehulga kohta, selgus, et raamtarudes on see keskmiselt 30,2 nl., pakktarudes 33,0 nl. mett 1 pere kohta. Üldse on talvetoiduks jäetud raamtarudes 67,8%, pakktarudes 77,5%, keskmiselt riigi kohta 68,3% 1924 a. suvel kogutud meest.

Üksikutes maakondades ei lange talvetoiduks jäetud keskmine meehulk raamtarudes alla 28 nl. ja pakktarudes alla 25 nl. pere kohta. Raamtarude kohta on andmed ühtlasemad, pakktarude juures näitavad suuremat kõikumist, mis vast sellega seletatav, et mesinikud pakktarudesse jäetud meetagavara nii täpselt hinnata ei saa, kui raamtarudesse jäetud meehulka.

Talvetoiduks jäetud mesi.
Miel laissé aux ruches.

	Mesilaste arv—Nombre des ruchers												Raamtarud Ruches à rayons						Pakktarud Ruches en bois						Kokku — Total																																																																																																																																																																																																													
	Perede sügise arv Nombre des essaims en automne												Meesaak Production de miel						Meesaak Production de miel						Meesaak Production de miel																																																																																																																																																																																																													
	Võetud nl. Miel recueilli (en livres)												Talvetoiduks nl. Miel laissé aux ruches (en livres)						Talvetoiduks nl. Miel laissé aux ruches (en livres)						Talvetoiduks nl. Miel laissé aux ruches (en livres)																																																																																																																																																																																																													
	Kokku nl. — Total (en livres)												Talveks jäetud mee % meekogusaagist % de miel laissé aux ruches au total de la production						Talveks jäetud mee % meekogusaagist % de miel laissé aux ruches au total de la production						Talveks jäetud mee % meekogusaagist % de miel laissé aux ruches au total de la production																																																																																																																																																																																																													
Keskml. 1 pere kohta on talveks jäetud Quantité moyenne de miel laissé aux ruches pour 1 essaim												Keskml. 1 pere kohta talveks jäetud Quantité moyenne de miel laissé aux ruches pour 1 essaim												Keskml. 1 pere kohta talveks jäetud Quantité moyenne de miel laissé aux ruches pour 1 essaim																																																																																																																																																																																																														
Sügisene perede arv Nombre des essaims en automne												Sügisene perede arv Nombre des essaims en automne												Sügisene perede arv Nombre des essaims en automne																																																																																																																																																																																																														
Võetud nl. Miel recueilli (en livres)												Võetud nl. Miel recueilli (en livres)												Võetud nl. Miel recueilli (en livres)																																																																																																																																																																																																														
Talvetoiduks nl. Miel laissé aux ruches (en livres)												Talvetoiduks nl. Miel laissé aux ruches (en livres)												Talvetoiduks nl. Miel laissé aux ruches (en livres)																																																																																																																																																																																																														
Kokku nl. — Total (en livres)												Kokku nl. — Total (en livres)												Kokku nl. — Total (en livres)																																																																																																																																																																																																														
Viru	26	238	3 637	7 021	10 658	65,9	29,5	15	199	520	719	72,3	34,7	253	3 836	7 541	11 377	66,3	29,8	13	181	2 057	5 290	7 347	72,0	29,2	14	335	390	725	27,8	195	2 392	5 680	8 072	70,4	29,1	24	189	2 935	5 334	8 269	64,5	28,2	46	305	1 399	1 704	82,1	30,4	235	3 240	6 733	9 973	67,5	28,6	21	187	2 149	5 461	7 610	71,2	29,2	38	448	1 507	1 955	77,1	39,6	225	2 597	6 968	9 565	72,8	31,0	26	238	4 412	6 753	11 165	60,5	28,4	5	40	165	205	80,6	33,0	243	4 452	6 918	11 370	60,8	28,5	28	323	5 297	10 379	15 676	66,2	32,1	11	106	275	381	72,2	25,0	334	5 403	10 654	16 057	66,3	31,9	31	303	2 049	9 184	11 233	81,7	30,3	2	—	—	63	60	100,0	30,0	305	2 049	9 244	11 293	81,8	30,3	67	742	11 542	22 751	34 293	66,3	30,7	2	40	290	330	87,6	41,4	749	11 582	23 041	34 623	66,5	30,8	11	131	1 423	3 770	5 193	72,6	28,8	2	4	55	59	93,2	27,5	135	1 427	3 825	5 252	72,8	28,3	37	295	4 674	9 166	13 840	66,2	31,1	14	68	462	530	87,2	33,0	309	4 742	9 628	14 370	67,0	31,1	Petseri	4	36	786	1 230	2 016	61,0	34,2	10	31	295	326	90,5	29,5	46	817	1 525	2 342	65,1	33,1	Kokku	285	2 863	40 961	86 339	127 300	67,8	30,2	164	1 576	5 418	6 994	77,5	33,0	3 032	42 537	91 756	134 294	68,3	30,3

Andmete läbitöötamisel selgus ka meevõtmise sagedus ja aeg 1924 a. suvel.

Mett on võetud	Teadete arv	%
1 korda	181	59,7
2 „	107	35,3
3 „	15	5,0
Kokku	303	100,0

Suurem osa mesinikke on mett võtnud ainult üks kord, vähem osa kaks korda ja ainult mõned üksikud 3 korda. Mett on võetud kõige rohkem augustis.

Suurem osa mesinikke on mett võtnud harilikul viisil, kuid 2 Läänemaa korrespondenti teatavad, et nad mett võttes mesilasi ära hävitavad. Nendest on ühel pakktarud, teisel aga raamtarud.

Vahasaak 1924 a. — Production de cire en 1924.

	Mesilaste arv — Nombre des ruchers				Vahasaak nl. — Production de cire (en livres)			Vahas. keskm. 1 pere kohta Prod. moyen de cire pour 1 es. (en livres)		
	Perede arv kevadel— Nombre des essaims au printemps				Raamt. nl. Ruches à rayons	Pakkt. nl. Ruches en bois	Kokku Total	Raamt. nl. Ruches à rayons	Pakkt. nl. Ruches en bois	Kokku Total
	Raamt. Ruches à rayons	Pakkt. Ruches en bois	Kokku Total							
Viru	26	137	34	171	149	52	201	1,1	1,5	1,2
Järva	14	154	19	173	119	29	148	0,8	1,5	0,8
Harju	24	160	41	201	157	59	216	0,9	1,4	1,1
Lääne	25	178	106	284	95	131	226	0,5	1,2	0,8
Saare	24	147	4	151	180	5	185	1,2	1,2	1,2
Pärnu	28	257	24	281	206	30	236	0,8	1,2	0,8
Viljandi	19	163	5	168	106	3	109	0,6	0,6	0,6
Tartu	59	546	7	553	299	11	310	0,5	1,6	0,6
Valga	13	110	6	116	70	3	73	0,6	0,5	0,6
Võru	32	225	36	261	158	45	203	0,7	1,2	0,8
Petseri	5	21	46	67	13	45	58	0,6	1,0	0,6
Kokku	269	2098	328	2426	1552	413	1965	0,7	1,2	0,8

Vahasaak. Andmed vahasaagi kohta on kaunis ühtlased. Vahasaagi suurus 1 kevadpere kohta oli raamtarudes keskm. 0,7, pakktarudes 1,2 nl., ehk keskmiselt 1 pere kohta 0,8. nl. Kõikumised on: raamtarudes 1,2—0,5, pakktarudes 1,6—0,5.

Kogu vahasaak Eesti valdades kujuneb nende andmete põhjal järgmiselt:

Vaha kogusaak 1924 a. (valdades).

	Perede arv	Keskm. vahasaak ühe pere kohta	Kogu vahasaak nl.
Raamtarud	20 982	0,7	14 687
Pakktarud	6 922	1,2	8 306
			Kokku 22 993 nl.

Mee- ja vahamüük. Saadud mesi ja vaha oli ankeedi ärasaatmise ajal (1 nov.) juba suuremalt osalt müüdnud.

Teadete arv.	Saadud nl.	Müüdnud nl.	Müüdnud %	Keskm. 1 mesila kohta müüdnud nl.	Mett ja vaha müüdnud mesinik. %
Mesi 221	41 358	25 884	62,6	117,1	60,2
Vaha 61	628	490	78,0	8,0	16,6

Mee müügist teatavad 66,2%, vaha müügist 16,6% mesinikke. Saadud meest oli 1 novembriks müüdnud 62,6%, keskmiselt 1 mesila kohta 117,1 nl. saadud vahast 78,0%, keskmiselt 1 mesila kohta 8,0.

Lõpuks olgu tähendatud, et mesilaste pidamine ei ole Eestis kaugeltki mitte tähtsusetajapidamise kõrvalharu, vaid võimaldab paljudele head kõrvalsissetulekut ja valmistab rohkesti kõrgeväärtuslist toiduainet.

1924 a. väheldase saagi peale vaatamata, moodustab ligikaudu välja arvatud bruttosissetulek mesilastest kaunis suure summa (see on ilma linnadeta).

Mesiperede juurdekasv:	4 700 peret à 1 000 mk. =	4 700 000 mk.
	339 390 nl. mett à 80 „ =	27 151 200 „
	22 993 nl. vaha à 135 „ =	3 104 055 „
	Kokku	30 725 255 mk.

Sellepärast oleks soovitatav, kui mesinikkude soovid mesilaste pidamise korraldamise asjus leiaksid tarvilikku tähelepanu. Tähtis oleks ka mesinikkudele suuremal määral, kui see senini sündis, tasuta juhtnõõride andmine mesilaste pidamise alal. Korrespondentide kirjades tundub selles suur vajadus. Paljud paluvad otsekohe juhatust, kuna teiste poolt antud andmetest selgub, et nad õpetust hädasti tarvitavad.

A-5195

1